

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΙΓΑΙΟΥ

UNIVERSITY OF THE
AEGEAN

Αναζήτηση Πολυμεσικών Στοιχείων και Πνευματικά Δικαιώματα

Φεσάκης Γεώργιος, Αν. Καθηγητής Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σ. Παν.
Αιγαίου

1 Περιεχόμενα

1	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	1
2	ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	2
3	ΔΗΛΩΣΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΥΛΙΚΟΥ.....	3
4	ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
5	ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΠΟΛΥΜΕΣΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ.....	5
6	ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.....	7
7	ΣΥΝΟΨΗ/ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	10
8	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	12
8.1	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ.....	12
8.2	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β. ΦΥΛΛΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ. ΣΥΧΝΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.....	13

2 Λίστα Πινάκων

Πίνακας 1. Στοιχεία που εντοπίζονται στις άδειες χρήσης της CC8

Πίνακας 2. Οι άδειες της CC.....8

3 Δήλωση Πνευματικών Δικαιωμάτων Υλικού

Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό αναπτύχθηκε από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου για τους σκοπούς ταχύρρυθμου επιμορφωτικού προγράμματος με Επιστημονικά Υπεύθυνη την Πρυτάνισσα Καθηγήτρια Χρυσή Βιτσιλάκη και συγγραφείς: Φεσάκης Γεώργιος, Αναπληρωτής Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Τα πνευματικά δικαιώματα του υλικού αυτού ανήκουν στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου και στους δημιουργούς τους. Το Πανεπιστήμιο Αιγαίου διατηρεί το δικαίωμα αξιοποίησης της παραγόμενης γνώσης και οι δημιουργοί στα πλαίσια της υλοποίησης της ελευθερίας έρευνας και διδασκαλίας, έχουν το δικαίωμα ελεύθερης χρησιμοποίησης του εκπαιδευτικού υλικού και των παραγόμενων αποτελεσμάτων. Το παρόν υλικό βρίσκεται αναρτημένο στο ψηφιακό αποθετήριο εκπαιδευτικού υλικού του Πανεπιστημίου Αιγαίου (ID: 2290).

Στο υλικό έχει χορηγηθεί από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου άδεια

Creative Commons Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση-Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 Διεθνές

σύμφωνα με την οποία επιτρέπεται ο διαμοιρασμός, η αντιγραφή και η αναδιανομή του υλικού, υπό τους ακόλουθους δεσμευτικούς όρους και προϋποθέσεις:

- **Αναφορά του δημιουργού, ύπαρξη υπερσυνδέσμου για την άδεια χρήσης του υλικού και ενημέρωση για τυχόν αλλαγές που έχουν γίνει**
- **Μη εμπορική χρήση**
- **Μη παραγόμενα (στην περίπτωση τροποποιήσεων, προσθηκών και αλλαγών)**

Δικαίωμα χρήσης του υλικού αυτού έχουν αποκλειστικά οι συμμετέχοντες και συμμετέχουσες στο ταχύρρυθμό επιμορφωτικό πρόγραμμα «Εξ Αποστάσεως Σχολική Εκπαίδευση» για την ανάγκες της επιμόρφωσής τους.

Κάθε αναφορά στο περιεχόμενο του κειμένου αυτού, πρέπει να συνοδεύεται με το σχετικό παράθεμα μέσα στο κείμενο και στο τέλος να αναφέρεται η σχετική βιβλιογραφική αναφορά.

4 Εισαγωγή

Η παρούσα ενότητα αποτελείται από δύο κεφάλαια. Πιο συγκεκριμένα: στο **Κεφάλαιο 1** θα ασχοληθούμε με την αναζήτηση πολυμεσικών στοιχείων, με έμφαση στη γνωριμία με διαδικτυακές χώρους διαμοιρασμού πολυμεσικού υλικού, ενώ το **Κεφάλαιο 2** διαπραγματεύεται το θέμα των πνευματικών δικαιωμάτων κατά την επαναχρησιμοποίηση υλικού.

Σκοπός

Σκοπός της ενότητας είναι να φέρει τους συμμετέχοντες σε επαφή με διαδικτυακές συλλογές υλικού που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν στην δημιουργία πολυμεσικών εκπαιδευτικών εφαρμογών καθώς και με το σοβαρό ζήτημα των πνευματικών δικαιωμάτων των δημιουργών.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Μετά το πέρας της ενότητας οι επιμορφούμενοι/ες θα είναι σε θέση να:

- εκτελούν αποτελεσματικές αναζητήσεις πολυμεσικού υλικού στο διαδίκτυο
- αναγνωρίζουν την ανάγκη παραγωγής υλικού με σεβασμό στα πνευματικά δικαιώματα
- γνωρίζουν βασικά ζητήματα σχετικά με τα πνευματικά δικαιώματα
- αναγνωρίζουν τα σύμβολα που αντιστοιχούν στις τέσσερις βασικές άδειες χρήσης της *Creative Commons - CC*

Έννοιες κλειδιά: αναζήτηση υλικού, πνευματικά δικαιώματα

5 Αναζήτηση Πολυμεσικών Στοιχείων

Με στόχο την πρόσβαση του εκπαιδευτικού σε επαρκές βοηθητικό – εποπτικό υλικό, παρατίθενται στον πίνακα που ακολουθεί, οι σημαντικότερες σχετικές σελίδες του διαδικτύου:

- http://commons.wikimedia.org/wiki/Main_Page: Βάση δεδομένων διαμοιρασμού πολυμέσων (εικόνων, video, ήχου) ταξινομημένων σε διάφορες κατηγορίες. Η λήψη και αποστολή πολυμεσικού υλικού από τον ιστότοπο είναι ελεύθερη. Ο καθένας μπορεί να αντιγράψει, να χρησιμοποιήσει και να τροποποιήσει τα πολυμεσικά αρχεία ελεύθερα εφόσον τηρεί τους όρους που καθορίζονται από τους δημιουργούς τους. Συχνά οι όροι αφορούν στην ορθή αναφορά της πηγής και των δημιουργών και την δημοσίευση αντιγράφων και διασκευών με τους ίδιους όρους. Οι όροι άδειας για κάθε επιμέρους στοιχείο πολυμέσων βρίσκεται στη σελίδα περιγραφής τους.
- <https://www.flickr.com/explore/>: Βάση δεδομένων διαμοιρασμού φωτογραφιών και video, ταξινομημένων σε διάφορες κατηγορίες. Οι φωτογραφίες που αναρτούν τα μέλη του flickr έχουν συνήθως κατοχυρωμένα δικαιώματα και η χρήση τους απαιτεί την παραχώρηση άδειας από τους δημιουργούς. Οι φωτογραφίες που υπάρχουν στην περιοχή «The commons» (<https://www.flickr.com/commons/>) δεν έχουν γνωστούς περιορισμούς πνευματικών δικαιωμάτων (no known copyright restrictions). Για την αποστολή είναι αναγκαία η δημιουργία λογαριασμού εκτός και αν ο χρήστης διαθέτει λογαριασμό στο yahoo.com
- http://www.google.com/advanced_image_search?hl=el: Εξειδικευμένη αναζήτηση εικόνων στη Google. Στο πεδίο «δικαιώματα χρήσης» μπορείτε να προσδιορίσετε τα επιθυμητά δικαιώματα για τις εικόνες. Οι περιγραφές των δικαιωμάτων είναι βάσει του προτύπου Creative Commons (http://www.creativecommons.gr/?page_id=2613)
- <http://www.jamendo.com/>: Βάση δεδομένων διαμοιρασμού αρχείων ήχου. Χρησιμοποιείται συχνά από μουσικούς οι οποίοι είτε δεν έχουν πρόσβαση σε εταιρίες και διαθέτουν δωρεάν το υλικό τους, είτε απλώς επιθυμούν να διαθέσουν ελεύθερα τα τραγούδια τους. Εδώ υπάρχει μια πολύ μεγάλη γκάμα από τραγούδια όλων των ειδών, τα οποία μπορείτε να τα κατεβάσετε ελεύθερα. Για να ανεβάσετε

δικό σας υλικό είναι αναγκαία η δημιουργία λογαριασμού. Διαφορετικά μπορείτε να συνδεθείτε με το λογαριασμό σας στη Google ή στο Facebook.

- <http://www.loc.gov/pictures/>: Δωρεάν φωτογραφίες από τη Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου, τη μεγαλύτερη βιβλιοθήκη του κόσμου. Εδώ μπορείτε να βρείτε σπάνιο φωτογραφικό υλικό, το οποίο διατίθεται δωρεάν για λήψη.
- <http://www.freesounds.org/> : Εδώ μπορείτε να κατεβάσετε δωρεάν ηχητικά εφέ όπως τον ήχο της απογείωσης ενός αεροπλάνου, του κορναρίσματος ενός αυτοκινήτου, το κελάηδισμα πουλιών κτλ.
- <http://openclipart.org/>: Διαδικτυακή κοινότητα διαμοιρασμού εικόνων clip art. Μπορείτε να κατεβάσετε εικόνες clip art χωρίς να είναι απαραίτητη η δημιουργία λογαριασμού. Οι εικόνες είναι ομαδοποιημένες με βάση το δημιουργό, ή τη θεματολογία για γρηγορότερη και ευκολότερη αναζήτηση. Επίσης, μπορείτε να δημιουργήσετε λογαριασμό ώστε να συμμετέχετε ενεργά στη κοινότητα σχολιάζοντας, βαθμολογώντας, τροποποιώντας και δημιουργώντας τις δικές σας εικόνες clip art.
- <http://www.youtube.com>: Όπως αναφέρεται στην επίσημη ιστοσελίδα της, η διαδικτυακή υπηρεσία YouTube «δίνει τη δυνατότητα σε δισεκατομμύρια χρήστες να ανακαλύπτουν, να παρακολουθούν και να μοιράζονται αυθεντικά βίντεο. Το YouTube προσφέρει ένα φόρουμ στο οποίο οι χρήστες μπορούν να επικοινωνούν, να ενημερώνουν και να εμπνέουν άλλους ανθρώπους σε ολόκληρο τον κόσμο. Επίσης, λειτουργεί ως πλατφόρμα διανομής για δημιουργούς πρωτότυπου περιεχομένου και για μικρούς ή μεγάλους διαφημιστές». Για τη δημόσια χρήση των video ή των ήχων που μεταφορτώνεται από το youtube είναι απαραίτητη η έγκριση από το δημιουργό, εκτός και αν το ψηφιακό υλικό ανήκει στο δημόσιο τομέα. Για να μεταφορτώσετε video ή να απομονώσετε τον ήχο από τα video και στη συνέχεια να τον μεταφορτώσετε μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ελεύθερο λογισμικό ή υπηρεσία μεταφόρτωσης βίντεο ή αποσπασμάτων ήχου από το youtube.

6 Πνευματικά Δικαιώματα

Η δυνατότητα και η ευκολία δημοσίευσης και επαναχρησιμοποίησης υλικού εγείρει σοβαρά ζητήματα παραβίασης της πνευματικής ιδιοκτησίας των δημιουργών.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

Απαντήστε στο Ερωτηματολόγιο για την Πνευματική Ιδιοκτησία που θα βρείτε στο Παράρτημα Α του παρόντος, σελ. 11.

Χρήσιμες απαντήσεις σε ερωτήματα σχετικά με τα πνευματικά δικαιώματα (copyright) μπορείτε να βρείτε στο Φύλλο Πληροφοριών στο Παράρτημα Β του παρόντος, σ. 12.

Στον επίσημο δικτυακό τόπο του Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας <http://www.opi.gr/index.php> παρέχεται υπεύθυνη ενημέρωση σχετικά με τα ζητήματα των Πνευματικών Δικαιωμάτων. Ειδικά στην περιοχή «Βιβλιοθήκη» θα βρείτε σημαντικές πληροφοριακές πηγές από τις οποίες παραθέτουμε βασικές:

- http://www.opi.gr/images/library/nomothesia/ethniki/nomoi/2121_1993.pdf (Νόμος 2121/1993ΦΕΚ Α 25 1993, Πνευματική Ιδιοκτησία, Συγγενικά Δικαιώματα και Πολιτιστικά Θέματα)
- http://www.opi.gr/images/yliko/vasikos_odigos.pdf (Βασικός Οδηγός για την Πνευματική Ιδιοκτησία)
- http://www.opi.gr/images/yliko/markos_el.pdf (Κόμικ για την Πνευματική Ιδιοκτησία)

Τα πνευματικά δικαιώματα αποτελούν ένα σημαντικό ζήτημα για την κοινότητα του YouTube. Στη διεύθυνση: <https://www.youtube.com/intl/el/yt/about/copyright/> μπορείτε να μάθετε πώς να διαχειρίζεστε τα δικαιώματά σας στο YouTube καθώς και περισσότερα σχετικά με τον σεβασμό των δικαιωμάτων των άλλων χρηστών.

Ο Οργανισμός «Creative Commons: – CC» (<http://www.creativecommons.gr>) ιδρύθηκε το 2001 με σκοπό να διευκολύνει την διακίνηση υλικού πνευματικής δημιουργίας στο διαδίκτυο. Πρακτικά, τυποποιεί ορισμένες άδειες χρήσης με τις οποίες οι δημιουργοί επισημαίνουν τα έργα τους για να δηλώσουν τον τρόπο χρήσης που επιθυμούν για αυτά

ώστε να μην απαιτείται η λήψη έγγραφης άδειας για κάθε νέα χρήση. Πρόκειται για δωρεάν υπηρεσία νομικής συμβουλής που στην πράξη έχει τη μορφή τυποποιημένων δηλώσεων για τα δικαιώματα που διατηρεί ο δημιουργός ενός πνευματικού έργου που δημοσιεύει στο διαδίκτυο. Οι άδειες χρήσης της CC αποτελούνται από 4 στοιχεία:

	Αναφορά στον αρχικό δημιουργό (Attribution)
	Απαγόρευση εμπορικής χρήσης του έργου (Non-Commercial)
	Απαγόρευση δημιουργίας παραγώγων έργων (No Derivatives)
	Διανομή του παράγωγου έργου με τους όρους της αρχικής άδειας (Share alike)

Πίνακας 1. Στοιχεία που εντοπίζονται στις άδειες χρήσης της CC

Ο συνδυασμός των τεσσάρων στοιχείων δημιουργεί 6 πιθανές άδειες CC:

	Attribution
	Attribution + Share alike
	Attribution + No Derivatives
	Attribution + Non-commercial
	Attribution + Non-commercial + No Derivatives
	Attribution + Non-commercial + Share alike

Πίνακας 2. Οι άδειες της CC

Οι δημιουργοί των έργων μπορούν να επιλέγουν την άδεια χρήσης που επιθυμούν και να παραπέμπουν στο λεπτομερές κείμενο της άδειας που βρίσκεται στον δικτυακό τόπο της creative commons μεταφρασμένο σε πολλές γλώσσες. Έτσι διευκολύνεται η εύκολη διακίνηση του υλικού στο διαδίκτυο.

Για όσους επιθυμούν να μελετήσουν περαιτέρω τα ζητήματα που σχετίζονται με τα πνευματικά δικαιώματα, δίνονται οι σύνδεσμοι που ακολουθούν.

- Γενικά περί πνευματικής ιδιοκτησίας στις ΗΠΑ

<http://librarycopyright.net/resources/genie/>: Εργαλείο το οποίο μας βοηθά να κατανοήσουμε πότε ένα έργο καλύπτεται από το νόμο περί πνευματικών δικαιωμάτων και πότε όχι.

<http://librarycopyright.net/resources/fairuse/>: Εργαλείο το οποίο μας βοηθά να κατανοήσουμε τον τρόπο με τον οποίο μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε ένα έργο με πνευματικά δικαιώματα.

<http://librarycopyright.net/resources/spinner/>: Εργαλείο το οποίο μας βοηθά να κατανοήσουμε το αν μπορούμε να αναπαράγουμε ένα έργο με πνευματικά δικαιώματα.

<http://librarycopyright.net/resources/exemptions/>: Εργαλείο, το οποίο μας βοηθά να κατανοήσουμε αν η αναπαραγωγή ενός έργου έγινε σύμφωνα με το νόμο περί πνευματικών δικαιωμάτων.

- Άδεια χρήσης GNU/GPL

<http://www.gnu.org/licenses/licenses.el.html>

- Γενικά στοιχεία περί πνευματικών δικαιωμάτων

- <http://ksemoudania.wikidot.com/copyright>
- <http://www.copyrightkids.org/cbasicsframes.htm>

7 Σύνοψη/Ανακεφαλαίωση

Στη συγκεκριμένη ενότητα έγινε γνωριμία με μία σειρά διαδικτυακών τόπων που χρησιμοποιούνται για το διαμοιρασμό πολυμεσικού υλικού. Τα πνευματικά δικαιώματα, που αποτελούν ένα σημαντικό ζήτημα σχετικό με το διαμοιρασμό και την επαναχρησιμοποίηση υλικού, αποτέλεσε αντικείμενο του τελευταίου μέρους της ενότητας.

Τώρα είσαι σε θέση να γνωρίζεις αναζητάς και να χρησιμοποιείς πολυμεσικό υλικό από συλλογές στο διαδίκτυο, μπορούν να σε βοηθήσουν να εμπλουτίσεις το μάθημά σου με ενδιαφέρον και αποτελεσματικό εποπτικό υλικό. Είσαι σε θέση τέλος, να διαχειρίζεσαι τα δικαιώματά σου σχετικά με το παραγόμενο από εσένα υλικό, καθώς και να εργάζεσαι με σεβασμό στα δικαιώματα των άλλων χρηστών.

Το κείμενο που μελέτησες, σχετίζεται με επίκαιρες ερωτήσεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με την Εξ Αποστάσεως Σχολική Εκπαίδευση, όπως:

- Τι είναι τα πνευματικά δικαιώματα (*copyright*);
- Ποιοι τύποι έργων υπόκεινται σε πνευματικά δικαιώματα;
- Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί να αντιγραφεί το υλικό που υπάρχει στο Διαδίκτυο;
- Τι είναι τα *Creative Commons - CC*;

Μπορείς να βρεις σύντομες απαντήσεις στις ερωτήσεις αυτές ως συνοδευτικά αρχεία ήχο-διαλέξεων αναρτημένες στην παρούσα ενότητα.

Τέλος, εφόσον ολοκλήρωσες την μελέτη σου, θα χαρούμε να έχουμε την ανατροφοδότησή σου σχετικά με την ενότητα αυτή, μέσω της συμπλήρωσης της σύντομης e-φόρμας:

<https://forms.gle/DDrpajteoRQyvd4t7>

8 Παράρτημα

8.1 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

Μάθημα:	Σχεδιασμός, Ανάπτυξη και Αξιολόγηση Εκπαιδευτικών Εφαρμογών των ΤΠΕ
Διδακτική Ενότητα:	Αναζήτηση πολυμεσικών στοιχείων και πνευματικά δικαιώματα

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

Απαντήστε στις επόμενες ερωτήσεις που αφορούν σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας:

ΕΡ01. Σημειώστε με Χ τα έργα που προστατεύονται με πνευματικά δικαιώματα

- Οι νόμοι
- Ψηφιακές αφηγήσεις
- Παροιμίες
- Ταινίες
- Δημοτικά τραγούδια
- Αρχιτεκτονικά σχέδια

ΕΡ02. Τα πνευματικά δικαιώματα του δημιουργού διαρκούν μετά τον θάνατο του για:

- 50 χρόνια
- 60 χρόνια
- 70 χρόνια
- 80 χρόνια

ΕΡ03. Τα βίντεο, οι ήχοι και οι φωτογραφίες που είναι αναρτημένα στο διαδίκτυο μπορούν να αντιγραφούν και να χρησιμοποιηθούν ελεύθερα εφόσον (σημειώστε με Χ όσα είναι αληθή):

- Δεν αναγράφεται διαφορετικά
- Διαθέτουν άδεια CC
- Είναι δημόσιας χρήσης (public domain) π.χ. έχουν λήξει τα πνευματικά δικαιώματα
- Έχει εξασφαλιστεί η συγκατάθεση/άδεια του κατόχου των πνευματικών τους δικαιωμάτων
- Αναγραφεί η πηγή προέλευσης

ΕΡ04. Αντιστοιχίστε τα στοιχεία των αδειών Creative Commons με τις περιγραφές τους

- 1. A. Απαγόρευση δημιουργίας παραγώγων έργων (No Derivatives)
- 2. B. Διανομή του παράγωγου έργου με τους όρους της αρχικής άδειας (Share alike)
- 3. Γ. Αναφορά στον αρχικό δημιουργό (Attribution)
- 4. Δ. Απαγόρευση εμπορικής χρήσης του έργου (Non-Commercial)

ΕΡ05. Όταν βιντεοσκοπώ ή φωτογραφίζω κάποιο άτομο χωρίς τη συγκατάθεση του παραβιάζω το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής του ζωής

- Ναι
- Όχι

8.2 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β. ΦΥΛΛΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ. ΣΥΧΝΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ
ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Μάθημα:	Σχεδιασμός, Ανάπτυξη και Αξιολόγηση Εκπαιδευτικών Εφαρμογών των ΤΠΕ
Διδακτική Ενότητα:	Αναζήτηση πολυμεσικών στοιχείων και πνευματικά δικαιώματα

**Φύλλο Πληροφοριών. Συχνές ερωτήσεις και απαντήσεις για τα
πνευματικά δικαιώματα (copyright)**

E01. Τι είναι τα πνευματικά δικαιώματα (copyright);

Όταν ένα άτομο δημιουργεί ένα πρωτότυπο πνευματικό έργο το οποίο αποτυπώνεται σε ένα υλικό μέσο, αυτομάτως το άτομο αυτό γίνεται κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων του έργου. Ο δημιουργός του έργου έχει τη δυνατότητα να ελέγχει τη χρήση του έργου του. Έχει δηλαδή την πνευματική ιδιοκτησία του έργου. Βασικός νόμος για τα πνευματικά δικαιώματα στη χώρα μας είναι ο Ν.2121/1993 «Πνευματική Ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και άλλα πολιτιστικά θέματα» (ΦΕΚ Α' 25/1993). Η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων είναι σημαντική για την ενθάρρυνση της δημιουργικότητας στην κοινωνία επειδή προστατεύει τους δημιουργούς και τους δίνει κίνητρα για πνευματική παραγωγή.

E02. Ποιοι τύποι έργων υπόκεινται σε πνευματικά δικαιώματα;

Υπάρχουν πολλοί τύποι έργων κατάλληλοι για προστασία πνευματικών δικαιωμάτων. Κάθε πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης ή επιστήμης εκφρασμένο σε οποιαδήποτε μορφή προστατεύεται από την πνευματική ιδιοκτησία. Ενδεικτικά αναφέρονται τα επόμενα παραδείγματα:

- **Προφορικά έργα:** διαλέξεις, κηρύγματα, ομιλίες, κ.α.
- **Γραπτά έργα:** μυθιστορήματα, ποιήματα, σίχιοι τραγουδιών, επιστημονικά συγγράμματα, κ.α.
- **Οπτικοακουστικά έργα:** ταινίες, ντοκιμαντέρ, κινούμενα σχέδια, βιντεοκλίπ κ.α.
- **Μουσικές συνθέσεις**
- **Εικαστικά έργα:** πίνακες ζωγραφικής, αφίσες, γλυπτά, μόδα κ.α.
- **Φωτογραφίες, εικονογραφήσεις, χάρτες**
- **Βιντεοπαιχνίδια, λογισμικό υπολογιστών, βάσεις δεδομένων**
- **Έργα δραματικής τέχνης:** θεατρικές παραστάσεις, μιούζικαλ κ.α. καθώς και οι διασκευές τους

Ιδέες, διαδικασίες, μέθοδοι, μαθηματικοί τύποι, ειδήσεις, νόμοι, διοικητικά έγγραφα, παραδοσιακά τραγούδια, γνωμικά, παροιμίες κλπ δεν προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα. Αντίθετα συλλογές, διασκευές νόμων, παραδοσιακών τραγουδιών κλπ που έχουν υποστεί επεξεργασία υπόκεινται σε πνευματική ιδιοκτησία. Για να θεωρηθεί ένα έργο κατάλληλο για προστασία πνευματικών δικαιωμάτων, πρέπει να είναι πρωτότυπο και να έχει αποτυπωθεί σε υλικό μέσο.

E03. Τι είναι το copyright με δυο λόγια;

Η νομοθεσία που διέπει τα πνευματικά δικαιώματα δίνει στο δημιουργό ενός έργου το αποκλειστικό δικαίωμα της αναπαραγωγής, της δημιουργίας παράγωγων του έργου, της διάθεσης, της ερμηνείας και της δημόσιας προβολής του έργου. Κατά συνέπεια, μόνο ο δημιουργός ενός

έργου έχει δικαίωμα εκμετάλλευσης. Με τον όρο copyright εννοούμε το δικαίωμα αυτό του δημιουργού που αφορά σε δημοσιευμένα και μη δημοσιευμένα λογοτεχνικά, επιστημονικά και καλλιτεχνικά έργα, ανεξάρτητα από τη μορφή στην οποία εκφράζονται, εφόσον έχουν ενυπόστατη ή υλική μορφή. Αυτό σημαίνει ότι κάθε έργο δοκίμιο, τραγούδι, χορογραφία, φωτογραφία, κώδικας HTML, βίντεο, γράφημα κλπ. σε χαρτί, σε ηλεκτρονικό ή οπτικό αποθηκευτικό μέσο (π.χ. σκληρός δίσκος H/Y, CD/DVD) ενδέχεται να είναι προστατευμένο και για να το χρησιμοποιήσετε κατά οποιονδήποτε τρόπο θα πρέπει να ζητήσετε την άδεια του δημιουργού.

E04. Πότε ξεκινάει να ισχύει η προστασία πνευματικών δικαιωμάτων;

Η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων αρχίζει να ισχύει από τη στιγμή που θα δημιουργηθεί και θα πάρει ενυπόστατη μορφή το πνευματικό έργο. Μια πρακτική για την τεκμηρίωση της ημερομηνίας κατοχής της πνευματικής πατρότητας ενός έργου είναι η αποστολή του με συστημένο φάκελο στο δημιουργό. Ο φάκελος φέρει επισημάνσεις του ταχυδρομείου για την ημερομηνία και παραμένει σφραγισμένος μέχρι να απαιτηθεί απόδειξη για την κατοχή πνευματικών δικαιωμάτων.

E05. Πόσο διαρκεί και πότε σταματάει η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων;

Η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων δεν διαρκεί για πάντα. Εβδομήντα χρόνια (70) μετά το θάνατο του δημιουργού το έργο είναι πια κοινό σε όλους και καθένας είναι ελεύθερος να το χρησιμοποιεί χωρίς να ζητάει την άδεια. Δικαιώματα έχουν επίσης οι συγγενείς του δημιουργού για (50) χρόνια και μπορούν να τα ασκούν μετά τον θάνατο του δημιουργού.

E06. Τι σημαίνει μια επισήμανση: «Copyright ©2010, 2011, Ιωάννης Πετρίδης» σε έργο;

Σημαίνει ότι ο δημιουργός του έργου είναι ο Ιωάννης Πετρίδης και τα πνευματικά του δικαιώματα ξεκινούν από τις ημερομηνίες που αναγράφονται. Οι πολλαπλές ημερομηνίες αφορούν σε αρχικές εκδόσεις και μετέπειτα διασκευές ή διορθωμένες εκδόσεις. Ένας δόκιμος τρόπος για να επισημαίνετε με δήλωση σχετικά με τα πνευματικά δικαιώματα τα έργα σας είναι ο εξής: Πνευματικά δικαιώματα © (ημερομηνία δημιουργίας) (όνομα ιδιοκτήτη). Για παράδειγμα: *Πνευματικά δικαιώματα © 2014 Ανδρέας Μεταξάς*. Φυσικά μπορείτε να το αναγράψετε αντίστοιχα και σε άλλη γλώσσα ή να χρησιμοποιήσετε το διεθνώς αναγνωρισμένο λεκτικό: Copyright.

E07. Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί να αντιγραφεί το υλικό που υπάρχει στο Διαδίκτυο;

Η ευκολία με την οποία σήμερα διακινούνται ψηφιοποιημένα τα πνευματικά έργα στο διαδίκτυο δημιουργεί την εντύπωση ότι η αποθήκευση, η προβολή, η δημοσίευση, η διασκευή κλπ. έργων από το διαδίκτυο είναι ελεύθερη. Στην πραγματικότητα το περιεχόμενο του διαδικτύου προστατεύεται και π.χ. για να χρησιμοποιήσει κάποιος μια φωτογραφία που ο δημιουργός της ανάρτησε σε μια ιστοσελίδα θα πρέπει να πάρει άδεια από τον δημιουργό, εκτός και αν εκείνος το επιτρέπει και έχει ανακοινώσει τον επιθυμητό τρόπο χρήσης των δικαιωμάτων του μέσω π.χ. μιας άδειας Creative Commons. Το υλικό που βρίσκει κανείς στο Διαδίκτυο μπορεί να αντιγραφεί ελεύθερα μόνο αν ανήκει στο δημόσιο (public domain), δηλαδή οι πληροφορίες που περιέχει (α) έχουν δημιουργηθεί από το κράτος (β) έχει λήξει η περίοδος προστασίας τους ή (γ) ο ιδιοκτήτης τους έχει εγκαταλείψει τα δικαιώματά του. Οποιοδήποτε έργο δημοσιεύεται στο Διαδίκτυο δεν τίθεται αυτόματα σε ελεύθερη δημόσια χρήση, εκτός κι αν το εν λόγω υλικό ικανοποιεί μια ή περισσότερες από τις προαναφερθείσες συνθήκες.

E08. Τι σημαίνει ορθή/θεμιτή χρήση (fair use) προστατευμένου πνευματικού έργου;

Υπάρχουν περιπτώσεις που ένα πνευματικό έργο μπορεί να χρησιμοποιηθεί χωρίς να ληφθεί απαραίτητα η άδεια του δημιουργού. Οι περιπτώσεις αυτές αναφέρονται με τον όρο «θεμιτή χρήση ή θεμιτή πρακτική». Η θεμιτή χρήση αφορά συνήθως στην χρησιμοποίηση αυτούσιου μέρους ενός

προστατευμένου έργου για σκοπούς παρωδίας, δημοσιογραφίας, έρευνας και εκπαίδευσης σχετικά με αυτό το προστατευμένο έργο χωρίς την άδεια του συγγραφέα. Δεν θεωρείται θεμιτή χρήση π.χ. η αντιγραφή κειμένου, η σάρωση εικόνων από καρτ-ποστάλ, περιοδικά, βιβλία ή οποιοδήποτε άλλο έργο. Αν για παράδειγμα σαρώσετε μια φωτογραφία από τη Ρόδο που δημοσιεύτηκε σε κάποιο περιοδικό και τη χρησιμοποιήσετε χωρίς άδεια στην προσωπική σας ιστοσελίδα που έχετε φτιάξει για τις καλοκαιρινές σας διακοπές, δεν αποτελεί θεμιτή χρήση. Αν όμως, επανεκδώσετε τη φωτογραφία αυτή στην ιστοσελίδα σας σχολιάζοντας την πηγή που τη βρήκατε, αυτό είναι πιο πιθανό να θεωρηθεί θεμιτή χρήση. Η απόδειξη της θεμιτής χρήσης δεν είναι πάντα εύκολη υπόθεση, είναι ασφαλέστερο να αφιερώνετε λίγο χρόνο για να επικοινωνήσετε με τον ιδιοκτήτη και να ζητήσετε άδεια χρήσης του έργου του αντί να το διακινδυνεύετε.

E09. Τι είναι τα Creative Commons - CC;

Σκεφτείτε ότι δημοσιεύετε ένα βίντεο που δημιουργήσατε στην ιστοσελίδα σας. Κάθε ενδιαφερόμενος για να το παρακολουθήσει, ή να το αναδημοσιεύσει κλπ. θα έπρεπε να σας στείλει αίτηση για σχετική άδεια. Πρακτικά δεν είναι καλή ιδέα. Εναλλακτικά κάθε ιστοσελίδα επιλέγει και αναφέρει όρους χρήσης του περιεχομένου της ώστε να γνωστοποιεί στους επισκέπτες/χρήστες ποιες χρήσεις του περιεχομένου επιτρέπει και ποιες όχι. Οι περισσότεροι όμως χρήστες δεν έχουν νομικές γνώσεις για να συντάξουν με σαφή τρόπο τα κείμενα, επιπλέον η μετάφραση τους σε άλλες γλώσσες είναι ένα ακόμη εμπόδιο στην προστασία του ψηφιακού περιεχομένου και στη διευκόλυνση της διακίνησης του στο διαδίκτυο. Για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα αυτά δημιουργήθηκε η υπηρεσία των Creative Commons. Η οποία παρέχει έξι προκαθορισμένες άδειες χρήσης για να επιλέξει κανείς να επισημάνει το περιεχόμενό του. Οι άδειες είναι με σαφήνεια διατυπωμένες από ειδικούς νομικούς και είναι μεταφρασμένες σε πολλές γλώσσες. Ο δημιουργός δεν έχει παρά να επισημάνει το έργο του με την αντίστοιχη άδεια και ο κάθε ενδιαφερόμενος χρήστης παραπέμπεται μέσω υπερσυνδέσμου στο κείμενο της άδειας που υπάρχει στον δικτυακό τόπο της Creative Commons. Πρόκειται για αρκετά πρακτική και δημοφιλή υπηρεσία. Είναι σημαντικό να μάθει κανείς να διαβάζει τις επισημάνσεις της CC όχι μόνο για να προστατεύει το δικό του έργο αλλά και όταν αναζητά περιεχόμενο ώστε να μη παραβιάζει δικαιώματα.

E10. Πώς μπορώ να προστατέψω το δικό μου πνευματικό έργο στο διαδίκτυο;

Το δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας αποκτάται χωρίς διατυπώσεις. Για να απαιτήσετε προστασία πνευματικών δικαιωμάτων σε κάποιο έργο σας όμως θα πρέπει να είναι πρωτότυπο και να μη παραβιάζει τα δικαιώματα άλλων δημιουργών. Καλό είναι το έργο να έχει επισημανθεί με τα δικαιώματα που θέλετε να διατηρήσετε π.χ. επιλέγοντας μια άδεια CC. Εφόσον, το έργο σας είναι πρωτότυπο, όταν αντιληφθείτε ότι κάποιος το εκμεταλλεύεται μπορείτε να του ζητήσετε να σταματήσει, να σας αναφέρει ως πηγή, να διεκδικήσετε αποζημίωση κ.α. Στο διαδίκτυο μπορείτε να εντοπίσετε το έργο σας με αναζήτηση σε κάποια μηχανή όπως το google ή να χρησιμοποιήσετε ειδικές εφαρμογές (τύπου Copyscape) που ψάχνουν το διαδίκτυο και εντοπίζουν χρήστες που αντιγράφουν μέρος ή όλο το έργο σας και ενημερώνουν τους αναγνώστες για την προστασία του.

E11. Ποια η διαφορά ανάμεσα στα πνευματικά δικαιώματα και την ιδιωτικότητα;

Για τη διάκριση χρησιμοποιούμε ένα παράδειγμα από το YouTube. Ας υποθέσουμε ότι εμφανίζετε σε μια φωτογραφία ή ένα βίντεο. Η εμφάνιση σας, δεν σας εξασφαλίζει κανένα πνευματικό δικαίωμα στη φωτογραφία ή το βίντεο αν δεν είστε ο δημιουργός. Αν για παράδειγμα, κάποια φίλη σας έχει καταγράψει σε βίντεο μια συνομιλία σας τότε είναι κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων του βίντεο. Τα λόγια της συνομιλίας δεν υπόκεινται σε προστασία πνευματικών δικαιωμάτων ξεχωριστά από το ίδιο το βίντεο, εκτός αν έχουν συνταχθεί εκ των προτέρων. Η βιντεοσκόπηση, φωτογράφιση, ηχογράφιση και με κάθε τρόπο καταγραφή ενός προσώπου προϋποθέτει την

συγκατάθεση του (σε περίπτωση ανήλικου του κηδεμόνα του). Επομένως αν αντιληφθείτε βίντεο, φωτογραφία, ηχογράφιση κλπ. που θεωρείτε ότι παραβιάζει την ιδιωτικότητα, (privacy) ή τα προσωπικά σας δεδομένα μπορείτε να ζητήσετε τουλάχιστον να αποσυρθεί. Στο YouTube υπάρχει για παράδειγμα ειδική διαδικασία για κάτι τέτοιο. Στην περίπτωση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας η ιδιωτικότητα σχετίζεται με την καταγραφή των δεδομένων χρήσης στις διάφορες πλατφόρμες καθώς και με την βιντεοσκόπηση η καταγραφή αποσπασμάτων από τις τηλεδιασκέψεις. Η καταγραφή απαιτεί συναίνεση όλων των συμμετεχόντων και στην περίπτωση ανηλικών συναίνεση των γονέων-κηδεμόνων. Η δημοσιοποίηση καταγραφών βίντεο από την διδασκαλία απαιτεί άδεια από τους εκπαιδευτικούς που την υλοποιούν. Για ενημέρωση ενδεικτικά για το θέμα αυτό στην περίπτωση της έκτακτης επείγουσας διαδικτυακής διδασκαλίας δείτε: <https://svp.umd.edu/keepsteaching/security-privacy>

E12. Τι γίνεται με τα δικαιώματά μου στο YouTube, το Facebook και τις άλλες διαδικτυακές υπηρεσίες;

Όταν ανεβάζετε βίντεο, φωτογραφίες κ.α. πνευματικά έργα σας στο YouTube ή το Facebook παραχωρείτε άδεια χρησιμοποίησης και προβολής αυτών. Χρειάζεται όμως να προσέξετε καλά τους όρους χρήσης κάθε υπηρεσίας επειδή αλλάζουν και ενδέχεται με την ανάρτηση να έχετε παραχωρήσει πνευματικά δικαιώματα και στις υπηρεσίες αυτές π.χ. για ελεύθερη προβολή και δημοσίευση. Μερικές φορές ένα βίντεο που έχετε αναρτήσει στο YouTube διαγράφεται από την υπηρεσία του YouTube. Αυτό μάλλον συμβαίνει επειδή έχετε παραβιάσει τα πνευματικά δικαιώματα ή/και την ιδιωτικότητα κάποιου. Αυτό μπορεί να συμβαίνει ακόμα και αν αναφέρετε τον δημιουργό, αν δεν πουλάτε το βίντεο, η αν το έχετε φτιάξει από πολλά μικρά αποσπάσματα από άλλα βίντεο που έχουν προστατευμένα δικαιώματα κ.α.

E13. Ποιος είναι ο λόγος που προστατεύονται με νόμο τα πνευματικά δικαιώματα;

Η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων είναι ένα από τα μέτρα για την ενθάρρυνση της δημιουργικότητας σε μια κοινωνία. Εξασφαλίζουν την επιβίωση των δημιουργών και έμμεσα τα κοινωνικά οφέλη από την δημιουργία πνευματικών έργων.